

Iets lampionachtigs met beelden

Een opdrachtgever die weet wat hij wil, bespaart zichzelf een hoop overbodige vragen. Het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid in Hilversum lijkt zo'n gebouw waarbij droom en daad samenvallen. Volgens directeur Edwin van Huis was het kiezen van de locatie eenvoudig. 'Amsterdam lijkt misschien een gunstiger locatie om veel publiek te trekken, maar dan zou het vooral gaan om buitenlanders en die kennen Swiebertje niet.' Hoe een stoffig archief een opvallende publieksattractie werd.

Opdrachtgever in NL > Tekst: Indira van 't Klooster > Beeld: Daria Scagliola

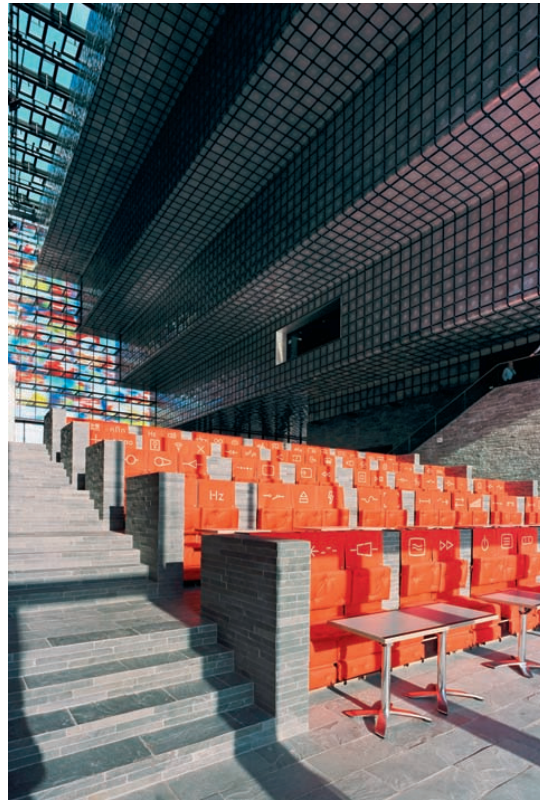
Sinds december 2006 is het Mediapark in Hilversum een opvallend gebouw rijker. Het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid herbergt al het audiovisuele materiaal sinds het bestaan van Nederlandse radio en televisie, en de grootste Nederlandse muziek- en filmverzameling. Voorheen was het materiaal gehuisvest op negen verschillende locaties door heel Nederland, later op drie plekken in Hilversum. De opdracht om alle vestigingen op locatie samen te brengen kwam negen jaar geleden van het Ministerie van OCW, dat ook het gebouw financierde. 'Het budget van OCW was aanvankelijk niet voldoende om onze plannen te realiseren. Uiteindelijk hebben we een *gentlemen's agreement* gesloten. OCW verstrekke het benodigde geld en wij beloofden om binnen budget te blijven en nooit meer terug te komen voor meer. Toen konden we gaan bouwen. OCW heeft zich altijd erg op de achtergrond gehouden. Er waren natuurlijk wel voortgangsgesprekken, maar inhoudelijk waren we erg vrij. Dat is best bijzonder, vaak bemoeien ambtenaren zich graag met opvallende projecten. Ik heb zelf jaren bij OCW, toen nog WVC, gewerkt bij de directie Cultureel Erfgoed. Nou, wij bemoeiden ons overal mee, moet ik nu met enige schaamte erkennen', aldus Edwin van Huis. Het gebouw is binnen budget gerealiseerd.

Edwin van Huis, vanaf het begin bij de bouw betrokken, stelde een bouwcommissie van vier personen samen die, zo bleek al snel, helder voor ogen stond wat voor soort gebouw het moest worden. In het Programma van Eisen werd geformuleerd dat het een gebouw moest zijn waar de mensen "met een glimlach uit komen" en een gebouw dat direct in de architectuur top 10 terecht zou komen. Van Huis: 'Dat was niet uit prestige-overwegingen, maar om het Instituut als cultureel gebouw op de kaart te zetten. In het museum gaan architectuur en gebouw vanzelfsprekend samen, maar het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid was aanvankelijk ongrijpbaar, onbekend. Dat is communicatief lastig. We wilden niet uitsluitend archief zijn, maar ook een publieksattractie, dus zochten we een gebouw wat daar bij past. Bovendien, bij een culturele instelling hoort aandacht voor architectuur en voor de materialisatie. Een andere eis was daarom dat het gebouw elegant zou verouderen.'

De bouwlocatie lag snel vast. 'Er waren in principe andere locaties beschikbaar, zoals het NEMO, waarvoor in die jaren een andere invulling werd gezocht, maar uiteindelijk was Hilversum de enige serieuze optie. We zijn immers het bedrijfsarchief van de publieke omroepen. In theorie hadden we archief en publieksfunctie kunnen splitsen, maar dat wilden

we niet. Amsterdam lijkt misschien gunstiger voor een publieksfunctie, maar dan gaat het vooral om buitenlands publiek en dat kent Swiebertje niet. Dus het Mediapark lag voor de hand, maar dan wel aan de rand, op het snijvlak van publiek en professionals.' In dat opzicht had Neutelings Riedijk Architecten de beste oplossing door een gedeelte van het gebouw ondergronds te realiseren. Niet alleen biedt dat een uitweg voor het archiefdeel dat grotendeels in donkere, koude ruimtes is gehuisvest, het scheelde ook enorm veel ruimte op de kavel. 'Andere ontwerpers realiseerden het gebouw vooral bovengronds, en dan is de hele kavel nodig om het programma te realiseren, nu is er ruimte voor een landschappelijke tuin om het gebouw. En daarbij houden we zo rekening met de omliggende woonbebouwing die betrekkelijk dichtbij ligt.'

Omdat het bouwteam op voorhand een redelijk duidelijk beeld had van wat het karakter van het gebouw zou moeten zijn, bleek het ook tamelijk eenvoudig om de juiste architect erbij te vinden. Via een aanbestedingsprocedure kregen vijf architectenbureaus de opdracht een ontwerp te maken. 'Met Michiel Riedijk was er direct een klik. In zijn ontwerp zat het grote gebaar, monumentaliteit en drama, maar zonder intimiderend te zijn. Tegelijkertijd toonde hij een groot gevoel voor materialisatie, verrassend en

‘Van de dingen die nu niet blijken te kloppen, had ik tijdens de bouw al het vage gevoel dat er iets niet goed zat, of we dachten “dat lossen we later wel een keer op”. Maar dat gebeurt dan dus nooit. Het blijven zeurdingetjes die blijven zeuren.’

functioneel.’ Het programma is divers: er is een archief- en depotgedeelte, kantoorfuncties, klanten-service en een publieksattractie (Experience). Binnen dat programma kwamen de verschillende afdelingen voor het eerst samen in één gebouw. ‘Dan is het belangrijk dat de verschillende medewerkers uit verschillende sectoren elkaar kunnen zien, zich van elkaars aanwezigheid bewust zijn. Mensen die films restaureren moeten weten dat scholen en gezinnen binnenkomen, maar ook andersom: het publiek moet weten dat alles wat ze zien, bijeengebracht is door de mensen die in het instituut werken. Dat is door de architect heel letterlijk vertaald door een glaswand tussen publieks- en kantoorgedeelte. Zo zijn alle functies in één oogopslag duidelijk.’

Maar het opvallendste aan Beeld en Geluid is de glasgevel naar ontwerp van de Nederlandse ontwerper Jaap Drupsteen, vooral bekend van het Nederlandse paspoort en briefgeld. Al veel langer maakt hij beeldcomposities bij muziekproducties op televisie, zoals in de BV Haast Show (1977) of de Doe Maar Special (1988). De leaders voor KRO's *Sport op Zaterdag* (1980), *Den Haag Vandaag* (1980) of *Kunstmest* (1993) zijn van zijn hand. Met zijn band Tom Push, een audiovisueel combo, ontwerpt hij *motion graphics*, waarin soundtrack en animaties als virtuele ritmesectie de live spelende musici begeleiden. Hoewel het idee om Drupsteen bij het ontwerp te betrekken vanuit het bouwteam kwam, was de architect de opdrachtgever van Drupsteen. Van Huis vindt dat vanzelfsprekend. ‘Een architect is verantwoordelijk voor de realisatie van zijn ontwerp. Het concept was iets lampionachtigs met beelden. Ten tijde van het accepteren van dat ontwerp wist niemand nog hoe dat te materialiseren was. Het hadden, bij wijze van spreken, ook monitoren kunnen zijn of voetschilderkunsteners die Zuster Clivia uitbeelden. Wel hadden we het idee van glas in lood, maar dan zonder lood.’

De opdracht van Neutelings Riedijk luidde: ‘Gebruik beelden uit het archief en bewerk ze zodanig

dat het gebouw uitbundig gekleurd wordt en toch monumentaal blijft. Voorkom dat het gebouw een grote kiosk wordt.’⁽¹⁾ Dat bleek echter niet eenvoudig. Drupsteen had wel een idee van hoe dat uit te voeren, maar er was geen bedrijf in de wereld dat reliëf-beelden opgebouwd uit diverse pigmenten rechtstreeks kon printen op glas. Terugkijkend op het bouwproces beschouwt Edwin van Huis die ontdekking als een cruciaal moment. ‘Als we ergens als opdrachtgever een doorslaggevende rol hebben gespeeld, dan in de wil om het toch te realiseren. Wij hebben toen de opdracht gegeven om zelf een methode te ontwikkelen. Hoe wisten we niet, het was maar een beeld, een idee. Wel wisten we dat de beelden op de gevel niet té herkenbaar mochten zijn. Niet het “Edgar Davids-effect” zoals tijdens het EK in 2000 op het NN-gebouw in Rotterdam. Dat was even leuk, maar daarna ging het vervelen. Onze gevel mocht dus niet té letterlijk zijn. Een eis was ook dat de gevel een geheel ging vormen, dat kan niet met al te expliciete afzonderlijke beelden.’ Uiteindelijk kwamen Drupsteen en TNO tot een procédé. Drupsteen selecteerde 748 beelden uit allerlei tijdperken en genres die de Nederlandse televisie rijk is. Vervolgens zijn de beelden bewerkt, de stills vervloeiden in horizontale richting, de kleurintensiteit is opgevoerd en tot slot komt het originele beeld in glasreliëf weer terug. Dat alles in één technische handeling: pigmentpoeders, glasplaat en mal gingen tegelijkertijd de oven in. Het resultaat is een doorlopende lus van beelden die de Nederlandse televisiegeschiedenis verbeeldt.

Op de vraag of er ook dingen zijn misgegaan of anders hadden gemoeten, blijft het lang stil. ‘Nee, het gebouw is boven verwachting geslaagd. Aanvankelijk is het nauwelijks voorstelbaar dat het er echt komt. Van de dingen die nu niet blijken te kloppen, had ik tijdens de bouw al het vage gevoel dat er iets niet goed zat, of er was verdeeldheid over de oplossing, of we dachten “dat lossen we later wel een keer op”. Maar dat gebeurt dan dus nooit. Het

blijven zeurdingetjes die blijven zeuren. Het is een goed gebouw geworden, dat ook door het publiek intensief wordt gebruikt. Een ander aspect is de bewegwijzering. Die is er nog niet. Maar dat is bewust. We wilden eerst ontdekken hoe mensen het gebouw zouden lezen, waar aanvullende informatie nodig is, en waar niet. De komende tijd gaan we dat afmaken. Er zijn wel verrassingen. We hadden de exploitatie van het gebouw voor symposia, ontvangsten en feesten voor derden meegenomen in de exploitatie, maar dat het zo storm zou lopen was ook voor ons een verrassing. En elke dag stappen hier busladingen mensen uit om de *Beeld en Geluid experience* te zien, veel meer dan waar we op hadden durven rekenen.’

(1) Uit: *Over Beeld en Geluid*, een tentoonstelling over Jaap Drupsteen in Museum Hilversum. Nog te zien tot en met 6 mei 2007. www.museumhilversum.nl

Informatie

De bouwcommissie bestond uit Pieter van der Heijden (directeur Experience), Jan Vriezen (plv. algemeen directeur en projectleider), Chris van Beers (coördinator nieuwbouw) en Edwin van Huis. Van Huis was hiervoor onder andere zakelijk directeur van het Rijksmuseum in Amsterdam en Hoofd bedrijfsvoering bij het ministerie van WVC, directie Cultureel Erfgoed. www.beeldengeluid.nl